

بررسی وظایف هیأت‌های امنا و نقش آن در استقلال دانشگاه‌های دولتی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از دیدگاه اعضای هیأت‌های امنا و شوراهای دانشگاه‌ها

دکتر اذن... آذرگشب*

مربی گروه بهداشت و پزشکی اجتماعی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

دکتر حمید رضا آراسته

استادیار گروه بنیادهای علمی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه تربیت معلم، تهران، ایران

دکتر زهرا صباغیان

استاد گروه آموزش بزرگسالان دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

دکتر جعفر توفیقی

استاد گروه مهندسی شیمی دانشکده علوم دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

زمینه و هدف: وظایف هیأت‌های امنا در دانشگاه‌های ایران در مقایسه با دانشگاه‌های معتبر جهان محدودتر است. لذا بررسی و تدوین وظایف مناسب برای هیأت‌های امنای دانشگاه‌های ایران ضروری است. این مطالعه با هدف تعیین وظایف مناسب برای هیأت‌های امنا و نقش آن در استقلال دانشگاه‌ها از دیدگاه اعضای هیأت‌های امنا و شوراهای دانشگاه‌های دولتی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری طراحی و اجرا شد.

روش کار: بیست دانشگاه با روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای انتخاب شد. ابتدا با استفاده از مطالعه تطبیقی، ۶۶ وظیفه مربوط به هیأت‌های امنا در چند دانشگاه معتبر جهان استخراج و سپس با استفاده از پرسشنامه، دیدگاه‌های اعضای هیأت‌های امنا و شوراهای دانشگاه‌ها در مورد میزان مناسبیت این وظایف برای هیأت‌های امنای دانشگاه‌های ایران، استقلال دانشگاه‌ها و نقش هیأت‌های امنا در آن پیمایش شد.

یافته‌ها: از ۲۳۰ نفر پاسخ‌دهنده ۸۳ درصد آنها مناسبیت ۵۵ وظیفه را تأیید کردند. میانگین (انحراف معیار) میزان مناسبیت وظایف، استقلال دانشگاه‌ها و نقش هیأت‌های امنا در آن به ترتیب برابر $3/60 \pm 0/59$ ، $3/49 \pm 0/65$ و $3/18 \pm 0/72$ بوده که در سطح معنی داری $p < 0/001$ از حد نصاب مورد قبول بالاتر می‌باشند. بین دیدگاه‌های اعضای هیأت‌های امنا و شوراهای دانشگاه‌ها در مورد مناسبیت وظایف، اختلاف معنی داری وجود نداشت. در مجموع میزان مناسبیت وظایف، استقلال دانشگاه‌ها و نقش هیأت‌های امنا در آن به ترتیب توسط ۸۳، ۸۶/۷ و ۷۷/۵ درصد افراد مورد مطالعه تأیید شد.

نتیجه‌گیری: توصیه می‌شود در تدوین آئین‌نامه اجرایی ماده ۴۹، از لیست وظایف مناسب و تأیید شده در تحقیق حاضر برای تدوین وظایف هیأت‌های امنا استفاده شود تا دانشگاه‌ها با استقلال بیشتری به ایفای رسالت‌های خود بپردازند.

کلید واژه‌ها: هیأت امنا، وظایف، استقلال دانشگاه

* نویسنده مسؤول: بخش پزشکی اجتماعی و بهداشت، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

مقدمه

هیأت‌های امنای در رأس ساختار سازمانی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، مسئولیت‌های مهم و حساسی را برعهده دارند. مروری بر پیشینه و وظایف هیأت‌های امنای در چند دانشگاه معتبر از جمله دانشگاه‌های ایالتی نیویورک، واشینگتن، کالیفرنیا، پنسیلوانیا، دانشگاه‌های بوستون، کنتاکی شمالی، تافتس و... نشان داد که ۶۶ وظیفه از جمله صیانت از استقلال دانشگاه، حمایت از آزادی‌های علمی، تعیین رسالت دانشگاه، سیاست‌گذاری برای دانشگاه، انتخاب و برکنار کردن رئیس دانشگاه، تأمین منابع کافی، مدیریت منابع، تصویب دوره‌ها و برنامه‌های آموزشی، تصویب برنامه‌های بلند مدت آموزشی، پژوهشی و توسعه‌ای، پاسخگویی به نیازهای جامعه، ارزیابی عملکرد دانشگاه، تصویب برنامه‌های ارزیابی استاد، دانشجو، برنامه درسی و فرآیندهای آموزشی، تضمین اثربخشی، کارایی و اطمینان از اداره بهینه دانشگاه برعهده هیأت‌های امنای گذاشته شده است (۱، ۲، ۳). هیأت‌های امنای برای ایفای این مسئولیت‌های خطیر نیازمند اختیارات لازم و کافی هستند (۴). مطالعه تطبیقی نشان داد که اختیارات و وظایف (Functions) هیأت‌های امنای دانشگاه‌های ایران در مقایسه با دانشگاه‌های معتبر به ویژه دانشگاه‌های ایالات متحده بسیار محدودتر است.

طبق «قانون تشکیل هیأت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی» وظایف چهارده‌گانه‌ای برعهده هیأت‌های امنای دانشگاه‌های وابسته به وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی گذاشته شده است (۵، ۶) که عبارتند از: الف) تصویب آئین‌نامه داخلی دانشگاه، ب) تصویب سازمان اداری دانشگاه بر اساس ضوابط پیشنهادی وزارتخانه‌های مربوط با هماهنگی سازمان امور اداری و استخدامی تصویب شده توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی، ج) بررسی و تصویب بودجه پیشنهادی از طرف رئیس دانشگاه، د) تصویب بودجه تفصیلی دانشگاه، ه) تصویب حساب‌ها و ترازنامه سالانه دانشگاه، و) تصویب نحوه

وصول درآمدهای اختصاصی و مصرف آن، ز) تعیین حسابرس و خزانه‌دار، ح) کوشش برای جلب کمک‌های بخش خصوصی و عوائد محلی ط) تصویب آئین‌نامه‌های مالی و معاملاتی با تأیید وزارت متبوع، ی) پیشنهاد میزان فوق‌العاده‌های اعضای هیأت علمی و غیرهیأت علمی (کارشناسان و تکنسین‌ها) با تأیید وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و یا بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، ک) تعیین نحوه اداره واحدهای تولیدی، خدماتی، کارگاهی، بهداشتی و درمانی دانشگاه در چارچوب ضوابط با تصویب هیأت وزیران، ل) تعیین میزان حق‌التحقیق، حق‌التدریس، حق‌الزحمه، حق‌التألیف و نظایر آن، م) بررسی گزارش رئیس دانشگاه، ن) تصویب مقررات استخدامی اعضای هیأت علمی با تأیید وزارت متبوع.

با دقت در کم و کیف وظایف محوله به هیأت‌های امنای دانشگاه‌ها در ایران ملاحظه می‌شود که این وظایف بیشتر متمرکز بر تصویب آئین‌نامه‌های داخلی و نمودار سازمانی، بودجه، امور مالی و معاملاتی، هزینه، درآمد و حسابرسی، و امور هیأت علمی بوده که علاوه بر محدود بودن، تقریباً فاقد اختیارات راهبردی و سیاست‌گذاری است و برای ایفای رسالت‌ها و مسئولیت‌های خطیر هیأت‌های امنای کفایت نمی‌کند. عدم کفایت اختیارات و تعریف نشدن صریح وظایف و مسئولیت‌های هیأت‌های امنای می‌تواند کیفیت عملکرد این هیأت‌ها را قویاً تحت الشعاع خود داشته باشد.

خوشبختانه با تصویب ماده ۴۹ قانون برنامه چهارم توسعه در سال ۱۳۸۳ یک فرصت استثنایی برای استقلال دانشگاه‌ها ایجاد شد و اداره دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی به هیأت‌های امنای سپرده شد (۷). هر دو وزارتخانه متولی آموزش عالی و آموزش پزشکی اقداماتی را برای اجرایی و عملیاتی کردن این ماده قانونی شروع کردند. در این راستا همایشی توسط دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی در اسفند ۱۳۸۴ برای تدوین راهکارهای اجرایی ماده ۴۹ تشکیل شد (۸). اما متأسفانه با گذشت سه سال از تصویب این ماده قانونی هنوز آئین‌نامه اجرایی برای

خیمینی، خواجه نصیر طوسی، سهند تبریز، صنعتی شاهرود، گیلان، هنر، علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، اراک، ایلام، زابل و محقق اردبیلی.

در این تحقیق از روش مطالعه تطبیقی و روش پیمایش استفاده شد. ابتدا از طریق بررسی تطبیقی، وظایف، مسئولیت‌ها و اختیارات هیأت‌های امنای در چند دانشگاه معتبر جهان، تعداد ۶۶ وظیفه فهرست شد. در مرحله بعدی دیدگاه اعضای هیأت‌های امنای و اعضای شوراهای دانشگاه‌ها در مورد میزان مناسبت هر یک از این وظایف برای هیأت‌های امنای دانشگاه‌های ایران با استفاده از پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفت. پرسشنامه در بخش‌های سه‌گانه تعیین میزان مناسبت وظایف، استقلال دانشگاه‌ها و نقش هیأت‌های امنای در استقلال دانشگاه‌ها به ترتیب دارای ۶۶، ۱۸ و ۱۸ گویه بود که دیدگاه افراد مورد مطالعه را در هر مورد با یک طیف پنج درجه‌ای لیکرت شامل درجات بسیار زیاد، زیاد، تا محدودی، کم و بسیار کم اندازه‌گیری می‌کرد. سؤالات این سه بخش برای اعضای هیأت‌های امنای و شورای دانشگاه‌ها یکسان بود. از آنجا که هدف پژوهش، بررسی دیدگاه‌های جمعیت مورد مطالعه در مورد مناسبت وظایف هیأت‌های امنای چند دانشگاه معتبر جهان برای هیأت‌های امنای دانشگاه‌های ایران بود، لذا در پرسشنامه سؤالی در مورد مناسبت وظایف فعلی هیأت‌های امنای دانشگاه‌های ایران طرح نگردید. رویی محتوایی پرسشنامه از طرف اساتید و صاحب‌نظران تأیید شد و در طی یک مطالعه آزمایشی بر روی ۲۵ نفر ضریب پایایی ثبات درونی آن با محاسبه ضریب آلفای کرنباخ برابر ۰/۹۴ به دست آمد که در حد بسیار خوب و عالی محسوب می‌شود. لازم بود که این وظایف طبقه‌بندی شوند. به این منظور از روش تحلیل عاملی (Factor Analysis) که یک تکنیک پیشرفته برای تقلیل، طبقه‌بندی و استخراج عوامل مشترک از یک مجموعه داده‌هاست استفاده شد. پنجاه و پنج وظیفه که از دیدگاه افراد مورد مطالعه مناسب تشخیص داده شده بودند وارد مدل شدند. از روش استخراج عوامل اصلی (Principal) و روش چرخش

عملیاتی کردن آن تدوین نگردیده و وظایف هیأت‌های امنای کاملاً مشخص نشده و دانشگاه‌ها تقریباً کمافی‌السابق طبق مقررات قبلی اداره می‌شوند.

به منظور تعریف، تدوین و توسعه وظایف مناسب برای هیأت‌های امنای دانشگاه‌های ایران به دنبال ظرفیت‌های ایجاد شده بعد از تصویب ماده ۴۹ و ماده ۱۰ قانون اهداف و وظایف وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، بررسی تطبیقی وظایف، مسئولیت‌ها و اختیارات هیأت‌های امنای چند دانشگاه معتبر جهان و دانشگاه‌های ایران ضروری می‌نمود. این تحقیق با هدف بررسی نظرات و دیدگاه‌های اعضای هیأت‌های امنای و شوراهای دانشگاه‌های دولتی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در مورد وظایف مناسب برای هیأت‌های امنای، میزان استقلال دانشگاه‌ها و نقش هیأت‌های امنای در آن، طراحی و اجرا شد.

از یافته‌های این تحقیق می‌توان در تدوین وظایف مناسب برای هیأت‌های امنای؛ بازنگری و اصلاح آئین‌نامه هیأت‌های امنای و تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی برای ماده ۴۹؛ فراهم کردن بسترهای قانونی و اجرایی جهت استقلال بیشتر دانشگاه‌ها؛ اجرای سیاست عدم تمرکز و تفویض اختیارات کافی به هیأت‌های امنای دانشگاه‌ها استفاده کرد و کیفیت آموزش، پژوهش و خدمات ارائه‌شده توسط دانشگاه‌های وابسته به وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی را ارتقا بخشید.

روش کار

در این تحقیق ۲۰ دانشگاه دولتی از بین دانشگاه‌های دارای هیأت‌های امنای مستقل با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای (خوشه‌ای و طبقه‌ای) انتخاب شدند که شامل هفت دانشگاه نوع یک، نه دانشگاه نوع دو و چهار دانشگاه نوع سه می‌باشند (۹، ۱۰). دانشگاه‌های انتخاب شده عبارتند از: اصفهان، تبریز، تهران، رازی، شهید بهشتی، چمران اهواز، علم و صنعت ایران، ارومیه، الزهرا، بین‌المللی امام

واریمکس (Varimax) استفاده و تنها عامل‌های با ارزش ویژه (Eigen Value) بزرگتر از ۱ استخراج شدند و سیزده عامل یا سیزده گروه وظیفه برای هیأت‌های امنای دانشگاه‌های ایران شناسایی شد (تعداد چرخش مدل ۲۲ بار بوده است). قرابت ضرایب همبستگی بین وظایف و بارگویی (Loading Factor) بالاتر از ۰/۲۰ و نیز قرابت مفهومی بین آنها بنا به تشخیص پژوهشگران ملاک قرارگرفتن وظایف در یک عامل یا طبقه انتخاب شد.

۱۲۰ پرسشنامه برای هیأت‌های امناء و ۲۲۱ پرسشنامه برای اعضای شوراهای دانشگاه‌ها به همراه نامه‌ای به امضای مدیرکل دفتر مرکزی هیأت‌های امناء و رئیس مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی به دفاتر دبیران هیأت‌های امناء (رؤسای دانشگاه‌های منتخب) ارسال و از آنها درخواست همکاری و پیگیری شد. دبیران هیأت‌های امناء بعد از تکمیل‌شدن پرسشنامه‌ها توسط افراد مورد مطالعه آنها را برحسب مورد به آدرس دفتر مرکزی هیأت‌های امناء و مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی عودت دادند که شامل ۸۶ پرسشنامه اعضای هیأت امناء و ۱۴۴ پرسشنامه اعضای شورای دانشگاه بود. میزان برگشت پرسشنامه‌های هیأت‌های امناء و شورای دانشگاه‌ها به ترتیب برابر ۷۱/۶ درصد و ۶۵/۲ درصد بود. در این تحقیق برای پردازش، توصیف و تحلیل داده‌ها از برنامه آماری SPSS.V.11.5 و از آمار توصیفی و آزمون‌های t تک‌نمونه‌ای، t مستقل، مان‌ویتنی‌یو و تکنیک تحلیل عاملی استفاده شد.

یافته‌ها

دویست و سی نفر از ۲۰ دانشگاه منتخب پرسشنامه‌ها را تکمیل و عودت دادند که ۸۶ نفر آنها عضو هیأت امناء و ۱۴۴ نفر آنها عضو شورای دانشگاه بودند. از دانشگاه‌های نوع ۱، ۲ و ۳ به ترتیب ۴۶/۱، ۳۸/۳ و ۱۵/۶ درصد به سؤالات پرسشنامه‌ها پاسخ دادند. میانگین (انحراف معیار) سن پاسخ دهندگان ۴۸ (±۹/۲) سال بود. زنان ۷/۱ درصد و مردان ۹۲/۹

درصد افراد مورد مطالعه را تشکیل می‌دادند. توزیع پاسخ دهندگان به ترتیب در مراتب دانشگاهی استاد، دانشیار، استاد یار و مربی برابر ۱۹/۲، ۱۹/۲، ۵۳/۷ و ۷/۹ درصد بود. میانگین (انحراف معیار) مدت عضویت در هیأت امناء، مدت عضویت در شورا، سنوات مدیریت در امور دانشگاهی، مدت عضویت در هیأت علمی به ترتیب برابر ۶/۵ (±۵/۸)، ۳/۲ (±۲/۷)، ۹/۹ (±۷/۵) و ۸/۲ (±۹) بود.

در این مطالعه میزان مناسب ۵۵ وظیفه از دیدگاه هیأت‌های امناء و اعضای شورای دانشگاه‌ها برای دانشگاه‌های دولتی ایران مناسب تشخیص داده شد و ۱۱ وظیفه دیگر حد نصاب لازم را کسب نکرد که عبارتند از: انتخاب و برکناری رئیس دانشگاه؛ تصویب سیاست‌های اداره بورس‌ها و وام‌های دانشجویی در چارچوب ضوابط کلی وزارت متبوع؛ تصویب محتوا و اهداف دروس؛ تعیین شرایط و تنظیم مقررات پذیرش دانشجو در چارچوب سیاست‌های کلی وزارت متبوع؛ راه‌اندازی و برچیدن رشته‌های تحصیلی در چارچوب سیاست‌های کلی وزارت متبوع؛ راه‌اندازی و برچیدن گروه‌های آموزشی در چارچوب سیاست‌های کلی وزارت متبوع؛ تعیین سقف تعداد دانشجویان در رشته‌های مختلف در چارچوب سیاست‌های کلی وزارت متبوع؛ تعیین شرایط فارغ‌التحصیلی، انتصاب و برکنار کردن مقامات کلیدی و سایر مسئولان دانشگاه، انجام وظیفه به عنوان دادگاه تجدید نظر و تصویب برنامه ارزیابی امور رفاهی، خوابگاه‌ها و امور تغذیه.

در مطالعه حاضر هیچ یک از متغیرهای زمینه‌ای مانند جنسیت، مدت عضویت در هیأت امناء، مدت عضویت در شورای دانشگاه، مرتبه دانشگاهی و نوع دانشگاه ارتباط معنی‌داری با ارزیابی میزان مناسب وظایف نداشتند. به عبارت دیگر افراد مورد مطالعه با هر ویژگی جمعیت‌شناختی مناسب وظایف را برای هیأت‌های امنای دانشگاه‌های دولتی ایران تأیید کرده و تفاوت معنی‌داری از این نظر مشاهده نشد.

همان‌گونه که جدول ۱ نشان می‌دهد شاخص‌های کلی میزان مناسب وظایف، میزان استقلال دانشگاه و میزان نقش

$P < 0/001$ ، بزرگتر از ۳ (حد وسط طیف پنج درجه‌ای لیکرت) ارزیابی شده و قابل قبول می‌باشند. در مجموع ۸۳ درصد افراد مورد مطالعه میزان مناسبت وظایف را برای دانشگاه‌های دولتی ایران در حد متوسط و بالاتر ارزیابی کرده‌اند. همچنین میزان استقلال دانشگاه‌ها و نقش هیأت‌های امنای در آن به ترتیب توسط ۸۶/۷ و ۷۶/۵ درصد از افراد مورد مطالعه تأیید شده است.

هیأت‌های امنای در استقلال دانشگاه‌ها از دیدگاه اعضای هیأت‌های امنای و شوراهای دانشگاه‌ها با استفاده از آزمون t تک‌نمونه‌ای مورد مقایسه قرار گرفته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که میانگین (انحراف معیار) هر سه شاخص میزان مناسبت وظایف، میزان استقلال دانشگاه‌ها و میزان نقش هیأت‌های امنای در آن به ترتیب برابر $3/60$ ($\pm 0/59$)، $3/49$ ($\pm 0/65$) و $3/18$ ($\pm 0/72$) بوده و در سطح معنی‌داری

جدول ۱: مقایسه میانگین شاخص‌های مورد مطالعه با میانگین مفروض ۳ در افراد مورد مطالعه

شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	سطح معنی‌داری
میزان مناسبت وظایف	۳/۶۰	۰/۵۹	۱۵/۵۱	$P=0/001$
میزان استقلال دانشگاه	۳/۴۹	۰/۶۵	۱۱/۴۲	$P=0/001$
میزان نقش هیأت‌های امنای در استقلال دانشگاه	۳/۱۸	۰/۷۲	۳/۷۶	$P=0/001$

گردش‌یافته را توضیح می‌دهند. این سیزده عامل بر اساس درصد واریانس گردش‌یافته به ترتیب از ۱ تا ۱۳ مرتب شده‌اند و وظایف زیر مجموعه هر یک از ۱۳ عامل در پیوست مقاله، ارائه شده است.

در جدول ۲ نتیجه طبقه‌بندی ۵۵ وظیفه مناسب برای هیأت‌های امنای دانشگاه‌های ایران با استفاده از تکنیک تحلیل عاملی ارائه شده است. سیزده عامل یا سیزده گروه وظیفه استخراج شد که در مجموع ۷۷/۶۸ درصد واریانس

جدول ۲: نتایج تحلیل عاملی و طبقه‌بندی وظایف مناسب برای هیأت‌های امنای دانشگاه‌های دولتی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

عامل	طبقه بندی وظایف	تعداد وظایف	مجموع مجذورات بارهای عاملی گردش‌یافته	درصد واریانس واریانس گردشیافته	واریانس تجمعی
۱	تصویب خط‌مشی‌های تأمین منابع، امور مالی و معاملاتی	۱۳	۸/۳۸	۱۵/۵۳	۱۵/۵۳
۲	تصویب خط‌مشی‌ها، مقررات و ضوابط امور هیأت علمی، مدیران	۷	۴/۲۵	۷/۸۷	۲۳/۴۰
۳	تصویب دوره‌ها و برنامه‌های آموزشی و پژوهشی	۶	۴/۰۴	۷/۴۹	۳۰/۸۹
۴	برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری	۴	۳/۸۹	۷/۲۰	۳۸/۰۹
۵	نظارت و ارزیابی	۵	۳/۷۴	۶/۹۳	۴۵/۰۲
۶	تصویب خط‌مشی‌ها، مقررات و ضوابط مرتبط با امور دانشجویان	۴	۳/۴۳	۶/۳۶	۵۱/۳۸
۷	حسابرسی و نظارت بر عملکرد مالی	۲	۳/۱۲	۵/۷۷	۵۷/۱۵
۸	تصویب بودجه	۲	۲/۴۱	۴/۴۶	۶۱/۶۱
۹	تصویب تغییرات ساختاری و مدیریتی	۳	۲/۳۴	۴/۳۳	۶۵/۹۴
۱۰	مصوبات مربوط به اداره و اختیارات داخلی هیأت امنای	۲	۱/۸۵	۳/۴۳	۶۹/۳۷
۱۱	تصویب و اصلاح مقررات برای اداره کارآمد مؤسسه	۲	۱/۶۶	۳/۰۸	۷۲/۴۵
۱۲	استقلال مؤسسه	۳	۱/۴۸	۲/۷۵	۷۵/۲۰
۱۳	پاسخگویی	۲	۱/۳۴	۲/۴۸	۷۷/۶۸

در جدول ۳ شاخص‌های مورد مطالعه در بین اعضای هیأت‌های امناء و شوراهای دانشگاه‌ها با استفاده از آزمون t مقایسه شده‌اند. همان‌گونه که این جدول نشان می‌دهد میزان مناسبت وظایف از دیدگاه دو گروه، اختلاف معنی‌داری نشان نداده‌است. اما بین دیدگاه‌های اعضای هیأت‌های امناء و

شوراهای دانشگاه‌ها در خصوص شاخص‌های میزان استقلال دانشگاه و نقش هیأت‌های امناء در آن اختلاف معنی‌داری وجود داشته است (آزمون مان ویتنی یو هم این نتایج را تأیید کرد).

جدول ۳: مقایسه میانگین شاخص‌های مورد مطالعه از دیدگاه اعضای هیأت‌های امناء و شورای دانشگاه‌ها

شاخص‌ها	گروه	هیأت‌های امناء n= ۸۶	شوراهای دانشگاه‌ها n= ۱۴۴	نتیجه آزمون t
میزان مناسبت وظایف		$3/58 \pm 0/53$	$3/62 \pm 0/63$	$P=0/673$
میزان استقلال دانشگاه		$3/60 \pm 0/59$	$3/42 \pm 0/67$	$P=0/045$
میزان نقش هیأت‌های امناء در استقلال دانشگاه		$3/30 \pm 0/58$	$3/10 \pm 0/78$	$P=0/027$

نتایج سؤالات باز تحقیق نشان داد که عمده‌ترین موانع عملیاتی کردن ماده ۴۹ از دیدگاه افراد مورد مطالعه نبود استقلال مالی (۵۲/۲ درصد)، وجود قوانین معارض با ماده ۴۹ (۴۴/۷ درصد) و دخالت سازمان‌های دیگر (۳۲/۸ درصد) ذکر شده است. از دید افراد مورد مطالعه، کمبود منابع مالی (۶۷/۲ درصد)، فراهم نبودن بستر و ابزارهای لازم برای اجرای ماده ۴۹ (۴۱/۸ درصد) و عدم همخوانی مسئولیت‌های ایجاد شده با اختیارات هیأت‌های امناء (۲۶/۸ درصد)، مهم‌ترین چالش‌هایی است که با تصویب ماده ۴۹ برای هیأت‌های امناء ایجاد شده. مهم‌ترین راهکارها برای اداره مستقل دانشگاه‌ها از دیدگاه افراد مورد مطالعه به ترتیب دادن اختیار کامل به دانشگاه‌ها همراه با نظارت و ارزیابی عملکرد (۳۴/۳ درصد)، کسب درآمدهای قانونی (۲۹/۸ درصد) و تشکیل کمیته‌های کارشناسی برای ارائه نظرات کارشناسی (۲۳/۸ درصد) ذکر شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

لازم به یاد آوری است که در قسمت بحث به علت نبود مبانی نظری و پژوهش‌های مشابه در داخل و خارج از کشور پژوهشگران برای مقایسه یافته‌های خود با یافته‌های دیگران در مضيقه بوده‌اند.

یافته‌های این تحقیق نشان داد که در مجموع ۸۳ درصد افراد مورد مطالعه میزان مناسبت وظایف را با میانگین ۳/۶۰ در کرانه عدد چهار یا در سطح زیاد (طیف لیکرت) قرار دارد مورد تأیید قرار داده‌اند. یافته‌ها نشان داد که اکثریت وظایف و اختیارات تعریف شده برای هیأت‌های امنای دانشگاه‌های معتبر جهان، توسط افراد مورد مطالعه برای دانشگاه‌های دولتی ایران نیز مناسب تشخیص داده شده‌اند. نکته جالب این‌که افراد مورد مطالعه با هر مشخصه جمعیت‌شناختی، میزان مناسبت وظایف را به یک نسبت مورد تأیید قرار داده و از این نظر تفاوت معنی‌داری بین اعضای هیأت‌های امناء و شوراهای دانشگاه‌ها مشاهده نشد.

اغلب وظایفی که مناسبت آنها برای هیأت‌های امنای دانشگاه‌های ایران تأیید شده‌اند در قانون تشکیل هیأت‌های امناء، مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، مندرج نیستند (۱۱، ۱۲). برای مثال می‌توان به کلیه وظایف زیر مجموعه برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری اشاره کرد که از وظایف حساس و مهم هیأت‌های امناء در دانشگاه‌های معتبر از جمله دانشگاه‌های فلوریدا و واشینگتن می‌باشد (۱۳، ۱۴). تأیید این وظایف از سوی افراد مورد مطالعه حاکی از نیاز هیأت‌های امنای دانشگاه‌ها به این اختیارات بوده و ضرورت بازنگری در قوانین موجود را نشان می‌دهد.

وظایف مرتبط با ارزیابی و وظایف نظارتی هیأت‌های امانا در دانشگاه‌های ایران محدود به بررسی گزارش رئیس دانشگاه (مؤسسه) است (۷)، در صورتی که از نظر خبرگان آموزش عالی از جمله فایول (Fowle)، این وظایف برای حفظ کیفیت آموزش، پژوهش و خدمات ارائه شده توسط دانشگاه‌ها و بالا بردن کارایی، اثربخشی و اطمینان از مدیریت بهینه دانشگاه از مسئولیت‌های اصلی هیأت‌های امانا در دانشگاه‌های معتبر جهان می‌باشد (۴). نتایج تحقیق نشان داد که این وظایف با توجه به عامل‌های استخراج شده شماره ۵ و ۷ (جدول ۲) به تعداد هفت وظیفه مورد تأیید قرار گرفته است.

مروری بر قانون تشکیل هیأت‌های امانا نشان می‌دهد که وظایف مربوط به استقلال و پاسخگویی، به صراحت در آن مندرج نیستند، در صورتی که در مطالعه حاضر در این خصوص پنج وظیفه توسط اعضای هیأت‌های امانا و شوراهای دانشگاه‌ها مورد تأیید قرار گرفته که نشان می‌دهد هیأت‌های امانا بایستی برای صیانت از استقلال دانشگاه در برابر عوامل برون‌سازمانی، مسئولیت‌های مهمی به عهده داشته باشند. به نوشته کلارک (Clark)، فایول و گید، صیانت از استقلال دانشگاه و آزادی‌های علمی و پاسخگویی به نیازهای جامعه از وظایف اساسی هیأت‌های امانای دانشگاه‌هاست (۳، ۴، ۱۵). یافته‌ها نشان داد که ۸۶/۷ درصد اعضای هیأت‌های امانا و شورای دانشگاه‌ها میزان استقلال دانشگاه‌ها را در سطح متوسط و بالاتر ارزیابی کرده و از آن رضایت دارند. اگر چه میانگین استقلال دانشگاه‌ها از دیدگاه افراد مورد مطالعه برابر ۳/۴۹ بوده و در سطح معنی‌داری $P < 0/001$ از میانگین مفروض ۳ بزرگتر نشان داده است، اما هنوز در کرانه عدد ۳ قرار دارد و از حد «تاحدودی» طیف لیکرت بالاتر نرفته است. از آنجا که به باور متخصصان آموزش عالی من جمله دکتر آراسته (۱۶)، استقلال دانشگاه‌ها بدون فراهم کردن پیش‌شرط‌های لازم امکان‌پذیر نیست، لذا جا دارد که با تجدید نظر در وظایف و اختیارات هیأت‌های امانا و فراهم کردن پیش‌شرط‌های لازم،

میزان استقلال دانشگاه‌ها به سطوح زیاد و بسیار زیاد ارتقا داده شود.

همچنین یافته‌ها نشان داد که ۷۶/۵ درصد افراد مورد مطالعه میزان نقش هیأت‌های امانا در استقلال دانشگاه‌ها را بالاتر از حد متوسط ارزیابی کرده و از آن رضایت دارند. اگر چه میانگین نقش هیأت‌های امانا در استقلال دانشگاه‌ها از دیدگاه افراد مورد مطالعه برابر ۳/۱۸ بوده و در سطح معنی‌داری $P < 0/001$ از میانگین مفروض ۳ بزرگتر نشان داده است، اما هنوز در کرانه عدد ۳ قرار دارد و از حد «تاحدودی» طیف لیکرت بالاتر نرفته است. لذا ضرورت بازنگری در تعریف و تعیین جایگاه واقعی هیأت‌های امانا در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی احساس می‌شود، چرا که به طور تاریخی استقلال دانشگاه با هیأت امانا پیوند خورده و فی‌الواقع با استناد به نوشته‌های فایول و گید این نقش، فلسفه اصلی تشکیل هیأت‌های امانا در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی بوده است و آموزش عالی بدون استقلال، جوهره و اصالت خود را از دست می‌دهد (۴، ۱۵).

یافته‌ها نشان داد که یازده وظیفه‌ای که عمدتاً در حیطه هماهنگی، نظارت و اعمال سیاست‌های کلان از سوی وزارت متبوع است، مورد تأیید قرار نگرفته است. این امر می‌تواند ناشی از ضرورت هماهنگی بین دانشگاه‌ها و نظارت بر عملکرد آنها از طرف وزارت متبوع باشد. بنا به گزارشی که توسط فیلیپس (Phillips) تدوین شده، سیاست‌های هماهنگ‌کنندگی و نظارت در سایر کشورها نیز در بخش آموزش عالی با شدت و ضعف متفاوت وجود دارد. مروری بر نظام‌های آموزش عالی در جهان نشان می‌دهد که در سطح ملی یا ایالتی، هسته‌های هماهنگ‌کننده‌ای وجود دارند که از نظر حقوقی و قانونی به کل بخش آموزش عالی نظارت داشته و هماهنگی‌های لازم را به عمل می‌آورند. برای مثال دپارتمان‌های حکومتی در کشور استرالیا، شورای مشورتی تأمین مالی در ولز، هیأت‌های هماهنگ‌کننده در سطح ایالتی در کشور آمریکا نمونه‌هایی از این هسته‌ها هستند (۱۷).

یکی از اختیارات اولیه‌ای که بدون استثنا در همه دانشگاه‌های معتبری که به روش هیأت امنایی اداره می‌شوند از جمله دانشگاه‌های ایالتی واشینگتن، کالیفرنیا و نیویورک به هیأت‌های امنای داده شده، انتخاب و برکناری رئیس دانشگاه است (۱۴، ۱۸، ۱۹). یافته‌های این تحقیق نشان داد که اعضای هیأت‌های امنای و شوراهای دانشگاه‌های مورد مطالعه، این اختیار را در حد کفایت مورد تأیید قرار نداده‌اند و می‌توان نتیجه گرفت که در مجموع با انتخاب رئیس دانشگاه به روال موجود مخالف نبوده‌اند.

تحلیل محتوایی پاسخ سؤالات باز نشان داد درصد قابل توجهی از افراد مورد مطالعه موانع عملیاتی کردن ماده ۴۹ و چالش‌های عمده هیأت‌های امنای را کمبود منابع مالی، وجود قوانین معارض با ماده ۴۹ و عدم کفایت اختیارات هیأت‌های امنای و فراهم نبودن بسترها و پیش‌شرط‌های لازم ذکر کرده‌اند که با یافته‌های مطالعه مهاجرانی (۲۰) همخوانی دارد. برای حل این مشکلات به نظر می‌رسد که از سویی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی باید میزان کمک‌های خود به دانشگاه‌ها را افزایش دهند و با همکاری‌های بین‌بخشی در جهت برطرف کردن مواد قانونی معارض با ماده ۴۹ تلاش کنند و از سویی دیگر هیأت‌های امنای با ایستایی با برقراری ارتباط با بخش‌های صنعت و تجارت، کمک‌ها و بودجه‌های تحقیقاتی آنها را برای دانشگاه‌های متبوع جذب کنند.

در یک نتیجه‌گیری می‌توان گفت اکثریت وظایف هیأت‌های امنای دانشگاه‌های معتبر جهان از دیدگاه جمعیت مورد مطالعه برای دانشگاه‌های ایران مناسب تشخیص داده شده‌اند و استقلال دانشگاه‌ها و نقش هیأت‌های امنای در آن مورد تأیید قرار گرفته است.

با توجه به نتایج حاصل از این تحقیق پیشنهاد می‌شود وظایف و مسئولیت‌های هیأت‌های امنای مورد بازنگری قرار گرفته و به منظور ایفای مسئولیت‌های رو به گسترش آنها به دنبال تصویب ماده ۴۹، توسعه داده شوند. توصیه می‌شود

دانشگاه‌ها هر چه سریع‌تر آئین‌نامه‌های اجرایی بند الف ماده ۴۹ را در چارچوب سیاست‌های کلان وزارت متبوع تدوین کرده و به تصویب هیأت‌های امنای و تأیید وزیر مربوط برسانند. پیشنهاد می‌شود با مساعدت‌های دولت و مجلس، مواد قانونی معارض با ماده ۴۹ رفع گردند و بسترهای قانونی و اجرایی برای عملیاتی کردن بند الف ماده ۴۹ فراهم شود. پیشنهاد می‌شود هرچه سریع‌تر شرایطی مهیا شود تا همه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی وابسته به وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی دارای هیأت‌های امنای مستقل شوند. بدین ترتیب می‌توان امیدوار بود تا دانشگاه‌ها به رسالت‌های آموزشی، پژوهشی، خدمات اجتماعی و تخصصی و تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز جامعه جامه عمل بپوشانند.

لازم به یاد آوری است که پژوهشگران در انجام این تحقیق محدودیت‌ها و مشکلاتی داشتند که از آن جمله گسترده بودن جامعه مورد مطالعه و دسترسی پر زحمت به اعضای هیأت‌های امنای و شورای دانشگاه‌ها بود. در سایه حضور این مشکلات میزان عدم برگشت پرسشنامه‌های توزیع شده علی‌رغم پیگیری‌های مدیران وزارت علوم و پژوهشگران بیش از ۲۰ درصد می‌باشد. از طرفی به علت عدم اقبال دفتر مرکزی هیأت‌های امنای وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تحقیق منحصر به دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری شد. پیشنهاد می‌شود وظایف و عملکرد هیأت‌های امنای دانشگاه‌های تابع وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی که جایگاه رفیعی در آموزش پزشکی و آموزش عالی کشور دارند موضوع تحقیقات آینده قرار گیرد.

سپاسگزاری

بدینوسیله از مساعدت‌های جناب آقای دکتر مهدی ایرانمنش مدیر کل محترم دفتر مرکزی هیأت‌های امنای، جناب آقای دکتر عزیز الله معماربانی رئیس محترم مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی و کارشناسان دفتر مرکزی هیأت‌های امنای تشکر می‌شود.

منابع

1. Campbell D. Governance Structures: Academic Senate and Trustee Boards. 2002: Available from: URL: <http://www.asstudent.unco.edu/students/AE-Extra>.
2. IAU. International Instrument –IAU Working Document. 1997: Available from: URL: http://www.unesco.org/iau/he/af/afreedom_instrument.html.
3. Clark I T. Dissertation: An examination of community college trustees' Knowledge of and Commitment to the Learning College. Ph.D. Degree. Morgan State University. 2005: 26.
4. Fowle MM. Dissertation: A governing Board's Evolution to Effectiveness: A South Dakota Board of Regents case study. Ph.D. Degree. University of Pennsylvania, 2005: 19.
۵. شریعت بهاءالدین. ضوابط و مقررات استخدامی اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی کشور. چاپ دوم. تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی؛ ۱۳۸۳: ۴.
۶. حیدری عبدی احمد. گزارش نهایی «بررسی نگرش اعضای هیأت‌های امنای دانشگاه‌های کشور در باره قانون تشکیل هیأت‌های امنای و نتایج آن در اداره امور دانشگاه‌ها». تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی؛ ۱۳۷۹: ۱۰۳.
۷. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور. قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (ابلاغ شده از سوی مجلس شورای اسلامی). تهران: انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی؛ ۱۳۸۳: ۵۱.
۸. فضلی محسن. راهکارهای اجرایی ماده ۴۹. تهران: همایش راهکارهای اجرایی ماده ۴۹. دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی؛ اسفند ۱۳۸۴: ۳۵.
۹. دفتر مرکزی هیأت‌های امنای دانشگاه‌ها و مراکز دارای هیأت امنای مستقل. تهران: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ ۱۳۸۵: ۲.
۱۰. معاونت طرح و توسعه، دفتر بودجه و تشکیلات. جدول سطح‌بندی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی. تهران: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ ۱۳۸۵: ۲-۳.
۱۱. مجلس شورای اسلامی. قانون، اهداف و وظایف وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. تهران: دبیرخانه مجلس شورای اسلامی؛ ۱۳۸۳: ۱۰.
۱۲. شورای عالی انقلاب فرهنگی. قانون تشکیل هیأت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی: مصوب جلسات ۱۸۱ و ۱۸۳ مورخ ۱۳۶۷/۱۲/۲۳. تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی؛ ۱۳۶۷: ۲.
13. Florida Constitution. Comparison of basic duties and roles of education boards established by the Florida constitution. 2003: Available from: URL: <http://www.unf.edu/govt-affairs/files/comparison>.
14. Washington State University. Board of Regents: General Powers and Duties. 2006: Available from: URL: <http://www.regents.wsu.edu/general-powers>
۱۵. گید ام ال. هیأت‌های امنای. ترجمه نفیسی عبدالحسین. در: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، دایره‌المعارف آموزش عالی. تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی؛ ۱۳۷۶: ۷۰۷.
۱۶. آراسته حمیدرضا. آزادی علمی. در: قورچیان نادرقلی، آراسته حمید رضا، جعفری پریوش. دایره‌المعارف آموزش عالی. جلد اول. تهران: بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی؛ ۱۳۸۳: ۳-۴.
17. Phillips KPA. Review of the Systems Model for South Australian Universities: Overview Paper and Consultation Framework (Version 2). 2006: Available from: URL: http://www.training.sa.gov.au/OVETstudents/files/links/systems_model_overview_pap.pdf

18. California State University. The CSU Board of Trustees. 2006: Available from: URL: <http://www.calstate.edu/PA/info/BOT/shtml>.

19. State University of New York (2006). Suny Board of Trustees. 2006: Available from: URL: http://www.Suny.edu/Board_of_trustees/index.cfm

۲۰. مهاجرانی عطاء‌اله. بررسی ضرورت اتخاذ تصمیم در هیأت‌های امناء به صورت هماهنگ یا غیرهماهنگ و موانع و مشکلات اجرایی و بررسی حقوقی قانون و مقررات هیأت‌های امناء در ارتباط با سایر قوانین و مقررات مصوب و ضمانت اجرایی مصوبات هیأت‌های امناء. در: مقالات اولین سمینار هیأت‌های امنای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و مراکز تحقیقاتی. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی؛ ۱۳۷۵: ۴۶-۱۹.

پیوست

- تأمین فضا و امکانات آموزشی و پژوهشی مناسب - نظارت بر پیمان‌های دانشگاه عامل ۲- تصویب خط‌مشی‌ها، مقررات و ضوابط امور هیأت علمی، مدیران و کارکنان شامل: - تنظیم مقررات مربوط به اداره و انضباط کارکنان و هیأت علمی - تعیین خدمات و ساعات موظف اعضای هیأت علمی - تأیید تمام مدارج و رتبه‌های هیأت علمی پیشنهادی از طرف رئیس دانشگاه - تصویب خط‌مشی‌ها و وضع قوانین استخدام، ارتقا و اخراج هیأت علمی، کارکنان و مسئولان - تعیین حقوق و مزایای اعضای هیأت علمی، مدیران و سایر کارکنان دانشگاه، بیمه و بازنشستگی - اعطا یا توقف ارتقای هیأت علمی از طریق هیأت ممیزه و با هماهنگی و تحت ضوابط کلی وزارت متبوع - تصویب برنامه‌های توسعه سازمانی، بهسازی و توانمندسازی مسئولان، هیأت علمی و کارکنان - تصویب اساسنامه شوراهای کارکنان و هیأت علمی و یا برچیدن آنها عامل ۳- تصویب دوره‌ها و برنامه‌های آموزشی و پژوهشی شامل: - تصویب برنامه‌های آموزشی و پژوهشی دانشگاه - تصویب دوره‌های آموزشی و اجازه ایجاد یا توقف دوره‌های تحصیلی مصوب وزارت متبوع - اجازه اعطای درجات تحصیلی و رتبه‌های افتخاری	وظایف زیر مجموعه هر یک از عامل‌ها و گروه‌های وظایف هیأت‌های امناء می‌باشد که از طریق تحلیل عاملی به دست آمده است. عامل ۱- تصویب خط‌مشی‌های تأمین منابع، امور مالی و معاملاتی شامل: - حمایت از فعالیت‌های مربوط به افزایش درآمد و سرمایه‌گذاری‌های دانشگاه - پذیرش کمک مالی از سوی سازمان‌های بیرونی - تأمین منابع کافی - تخصیص منابع - تصویب گرفتن هرگونه وام توسط دانشگاه و فراهم کردن رهن و گرو از دارائی‌های دانشگاه - ارائه اطلاعات لازم و درخواست کمک از وزارت متبوع، مجلس و سایر سازمان‌ها - توسعه و تقویت ارتباطات با جامعه، صنعت و شرکت‌های تجاری - مدیریت موقوفات و اعانات - اجازه به مسئولین دانشگاه جهت قبول هدایا یا پذیرش وقف برای دانشگاه - تصویب ساخت و سازهای جدید و بازسازی اساسی ساختمان‌ها - اجازه خرید، فروش، اجاره و مدیریت کلیه املاک، ساختمان‌ها و تجهیزات - پیگیری، نگهداری، نظارت و صیانت از مایملک دانشگاه، ساختمان‌ها، تجهیزات و سایر دارائی‌ها - تعیین میزان شهریه

عامل ۸- تصویب بودجه شامل:

- تصویب بودجه‌های پیشنهادی از سوی رئیس دانشگاه

- تهیه گزارشات برای درخواست بودجه جهت ارائه به دولت

عامل ۹- تصویب تغییرات ساختاری و مدیریتی شامل:

- تصویب ساختار سازمانی دانشگاه

- تأسیس یا برچیدن دانشکده‌ها و مؤسسات زیر مجموعه ساختار

دانشگاه

- تأیید انتصاب مسئولان و مقامات ارشد مدیریت و رؤسای

مؤسسات تابعه

عامل ۱۰- مصوبات مربوط به اداره و اختیارات داخلی

هیأت امنا شامل:

- تصویب آئین‌نامه داخلی هیأت امنا

- تصویب و تشکیل کمیسیون‌های دائمی یا تخصصی هیأت امنا

- تفویض اختیار و مسئولیت‌ها به رئیس دانشگاه

عامل ۱۱- تصویب و اصلاح مقررات برای اداره کارآمد

مؤسسه شامل:

- وضع مقررات جهت اداره منظم و کارآمد مؤسسه و تقویت و

پشتیبانی آن

- بازنگری و اصلاح مقررات و ضوابط

عامل ۱۲- استقلال مؤسسه شامل:

- صیانت از استقلال دانشگاه

- حمایت از آزادی علمی

- دفاع از دانشگاه در موضوعات مربوط به سیاست‌های دولت با

مشورت رئیس دانشگاه و ذینفعان

عامل ۱۳- پاسخگویی شامل:

- پذیرش مسئولیت پاسخگویی در برابر عوامل برون سازمانی

- تضمین تصمیمات متکی بر نظرات ذینفعان

- اتخاذ، نظارت و ارزیابی سیاست‌های کلی و رویه‌های آموزشی و

پژوهشی و تصویب تغییرات آن

- تصویب برنامه ارزیابی‌های آموزشی: گروه، استاد، دانشجو،

برنامه درسی، فرآیند و آزمایشگاه

- تصویب برنامه ارزیابی‌های پژوهشی: مقالات، پروژه‌ها، رساله‌ها

و کتابخانه‌ها

عامل ۴- برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری شامل:

- تصویب رسالت (مأموریت) و اهداف دانشگاه و ارزیابی و

بازنگری مستمر آن

- برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری برای دانشگاه

- بررسی و تصویب پیشنهاد‌های رئیس دانشگاه درباره برنامه‌ها و

فعالیت‌های اصلی دانشگاه

- تصویب برنامه‌های کوتاه مدت، میان مدت، بلند مدت، ارزیابی و

بازنگری آنها

عامل ۵- نظارت و ارزیابی شامل:

- نظارت بر امور مالی و پایش شرایط مالی دانشگاه

- نظارت بر عملکرد دانشگاه

- ارزیابی عملکرد رئیس دانشگاه

- اطمینان از مدیریت کارآمد دانشگاه و بازنگری در آن

- ارزیابی عملکرد هیأت امنا به صورت جمعی و فردی

عامل ۶- تصویب خط مشی‌ها، مقررات و ضوابط مرتبط با

امور دانشجویان شامل:

- تنظیم مقررات مربوط به اداره و انضباط دانشجویان

- فراهم کردن بورس‌های تحصیلی

- اجازه هر گونه تغییرات در شهریه‌ها، قیمت‌ها، خوابگاه و تغذیه

در دانشگاه

- تصویب برنامه ارزیابی امور فرهنگی و اجتماعی: فوق برنامه،

امور ورزشی و ورزشی

- تصویب اساسنامه شوراها و تشکلهای دانشجویی و یا برچیدن

آنها

عامل ۷- حسابرسی و نظارت بر عملکرد مالی شامل:

- تعیین حسابرس و خزانه‌دار برای دانشگاه

- ارزیابی گزارش عملکرد و هزینه‌ها

- تصویب حساب‌های دانشگاه

The Functions of Boards of Trustees and their Role in the Autonomy of Public Universities Affiliated to Iran Ministry of Sciences, Research and Technology from the Point of View of their Members

Eznollah Azargashb, Ph.D.*

Instructor, Health and Social Medicine Dept., Faculty of Medicine, Shaheed Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Hamidreza Arasteh, Ph.D.

Assistant Professor of Scientific Foundations Dept., School of Educational Sciences and psychology, Teacher Training University, Tehran, Iran

Zahra Sabaghian, Ph.D.

Professor of Adults Education Dept., Faculty of Educational Sciences and psychology, Shaheed Beheshti University, Tehran, Iran

Jafar Towfighi, Ph.D.

Professor of Dept. of Chemical Engineering, Faculty of Sciences, Tarbiat Moddares University, Tehran, Iran

Background & objective: The responsibilities of boards of trustees in Iranian universities are more restricted comparing to those in the developed countries. Therefore, doing a comprehensive study in order to develop the functions and authorities of boards of trustees in Iranian universities is of a great importance. The aim of the present study was to find the opinions of members of universities' boards of trustees and councils about the domain of their responsibilities and their role in the autonomy of public universities affiliated to Iran Ministry of Sciences, Research and Technology.

Methods: First, a questionnaire consisted of 66 items listing the responsibilities of boards of trustees in the universities of some other countries was prepared. Then, by using stratified random sampling 20 universities were selected and their members of boards of trustees and councils were asked to indicate their level of agreement for the 66 listed items of the prepared questionnaire as well as their opinions about the universities' autonomy and role of boards of trustees in this regard.

Results: From 230 respondents, 83% agreed with the appropriateness of 55 functions for boards of trustees in Iranian universities. Means ($\pm$ SD) of agreement with listed functions, universities autonomy and role of boards of trustees in it were respectively 3.60 ($\pm$ 0.59), 3.49 ($\pm$ 0.65), and 3.18 ($\pm$ 0.72) that all are significantly higher than the accepted levels ($p < 0.001$). There was no significant difference between the members of boards of trustees and councils in regard to the appropriateness of the listed functions. In whole, the appropriateness of the listed functions for boards of trustees in Iranian universities, autonomy of universities and role of boards of trustees in this relation were approved respectively by 83%, 86.7% and 76.5% of the respondents.

Conclusion: In order to give more autonomy to the universities, it is recommended that the functions of boards of trustees in Iran universities to be reviewed and modified by using the appropriate agreed functions yielded in this research.

Key words: Board of trustees, Functions, University autonomy

*Correspondence: Dept. Of Social Medicine, Faculty of Medicine, Shaheed Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

• Tel: 021-22414108

• Fax: 021- 22404108

• Email: azargashb1@yahoo.com